

Quadragesimale Ambrosianvm Dvplex, In Dvos Tomos Divisum

In Hoc Opere Per Singvlos Qvadragesimæ dies habetur bina Concio cum Morali, iuxta Euangelia, quæ in Ecclesia Mediolanensi leguntur. Cvm Indicibvs, Sacræ Scriptvræ, Et Rervm notabilium, cum Summa Concionum & Thematum Euangeliorum. Accomodantvr Hæe Conciones Ad Vsvm Romanum pro Quadragesima & ...

Tomvs Primvs, Continens Conciones A Dominica Prima, Qvæ Dicitvr In Capite, vsque ad quartam exclusiuè, quæ dicitur de Caeco

Bellintani, Mattia

Coloniae Agrippinae, 1626

Fer. IV. Nolite putare quoniam veni soluere legem. Matth. 5.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-55873](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-55873)

amara sectantes, pleni amaritudine, pulchri volumus appellari, Christiani, fideles, probi, honesti. Litigamus, contendimus, belligeramus, & pacifici exquirimus appellationem. Non ita erit inter vos, sed qui voluerit dici pacificus, & dies videre bonos, inquirat pacem, & sequatur eam. Nam operantes iniquitatem, non ambulant in viis eius. Alioqui diligentes vanitatem, queritis mendacium. Sequentes vana in veritate, in mendaciis dicitis vos diligere veritatem. Verè amari, pulchros vocari desideratis.

12. Sed mementote quod salis Dominus lucem coniunxit. *Vos estis sal terra. Vos estis lux mundi.* Ergo, qui saltem abiiciunt, lucem vna reiciunt, in tenebris versantur, tenebras diligunt magis, quam lucem. Verius indicat gustus, quam oculus, certius iudicamus de his, quæ gustu percipimus, quam quæ vultu. Ergo si errat gustus, deterius id faciet oculus. Ergo ubi non est sal, lux non est in eo. Quid mirum itaque, si huiusmodi ponunt dulce in amarum, & amarum in dulce? eadem enim sententia utrumque percutit vox prophetica. *Va qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Ergo gustate, & videte. Cibum quem appetitis, quem manducatis si sit sale conditus, gustate, & iudicium facite. Error si sit in hoc iudicio, luce perquirite, claritate perpendite, & videte, ut verè sitis, & sal, & sol, prudètes, & sapientes, benè sentientes, benè intelligentes, Ita enim & vosmetipsos saluabitis, & fratres edificabitis, & glorificabitis Patrem vestrum, qui in cælis est, cui sit benedictio, & claritas. Vnde Domini & salus, & benedictio sit super vos. Amen.

Isa. 5. 20.

FERIA QVARTA DOMINICÆ PRIMÆ.

ARGVMENTVM.

Nolite putare quoniam veni soluere le-

gem. Matth. 5. De firmitate legis diuinae. De origine, de modo, & utilitate ipsius.

MAXIMA cuiuscunque rei laus est, & commendatio, quod durabilis sit, & æterna. Nam corruptibilitas, & mortalitas ex imperfectione est. Vnde, & mors ex peccato est, & corruptio ex formæ imperfectione, quæ suo contrario non valet resistere. Vnde res breui durantes vmbra comparantur. *Et fugit velut umbra.* Dicit patiens Iob. *Perfecta autem forma se in suo subiecto tuetur, hæc verò legis diuinae est singularis excellentia, quæ sic est manifesta, ut diceret Psalmorum author. Initio cognoui de testimonio tuo, quia in æternum fundasti ea.* Respicens enim legis tuæ principia, ac solida fundamenta, statim deprehendi illam nunquam esse casuram, sed perpetuò mansuram. Perspexi statim, ut illum obieci oculis meis, illius continentiam, nempe, ut scribit sapiens, *eruditionem doctrinæ, iustitiam, & iudicium, & æquitatem.* Ex quibus cognoui, quod in æternum fundata sit lex. Cui propterea adhesi, ut non perirem. Tu ergo Domine vide humilitatem, id est, fragilitatē meam, tentationes, impulsus qui mihi inferuntur, ut cadam, & ex his periculis eripe me. Quia legem tuam non sum oblitus. Si rei mansuræ in æternum firmiter hæreo, adeo ut illius nunquam obliuiscar: igitur conserua me Domine. Hoc intendit Dominus asserens tantæ legem esse firmitatis, ut iota vnum, aut vnus apex a lege non prætereant, donec transeat cælum, & terra. Cælo enim & terra transeuntibus lex manet in perpetuum. Quoniam ergo hoc bene intelligere, atque considerare magnæ est utilitatis. Istam diuinæ legis firmitatem consideremus.

Atque de ea potissimum attendamus tria. Rationem, modum, & fructū. Quæ videlicet sit origo, & causa cur lex Domini maneat in æternum, quo pacto tandiu duret, quid inde nobis proueniat emolumentum.

Ratio-

Rationem, & causam tam firmam, atque
 prolixam durationis tetigit in illis verbis
 sapiens. *Fons sapientia Verbum Dei, & in-*
gressu illius mandata aeterna. Fons videli-
 cet vnde erumpit fluiuis sapientiae, est
 Verbum Dei. De sapientia increata, crea-
 ta procedit, & de Verbo aeterno, tempo-
 rale proficiscitur. *Verbum autem Domi-*
ni in aeternum manet. Potest ergo à se ma-
 nanti legi perpetuam conferre permanen-
 tiam. Sciendum tamen quod hoc in loco
 illud potest intelligi verbū, quo facta sunt
 omnia, & tunc sapientia accipitur, vt su-
 per creaturas effusa est, in hisce relucet,
 cuius ingressus, seu gressus, & viae sunt
 rationes, & modi, iuxta quos sapientia
 in creaturis gubernandis procedit, & hi
 modi sunt mandata aeterna, id est, fixa,
 & perpetua Dei constitutiones, iuxta il-
 lud. *Ordinatione tua perseverat dies, & sta-*
uit ea in aeternum. Cum enim sapientis-
 simè & rectissimè constituta sint omnia,
 mutatione opus non est, aut variatione.
 Non minus verò sapientia, quae relucet
 in creatura praesertim rationali, habet
 mandata aeterna, nempe firmam legem,
 propterea quod ex verbo increato, & et-
 iam scripto, quod processit de ore Dei,
 originatur, à quo recta sunt omnia, & vie
 eius iudicia sunt, & aequitates. Hinc Da-
 vid: *Fidelia omnia mandata eius, confir-*
mata in saeculum saeculi, facta in veritate
& aequitate. Fidelia idem valet, quod fir-
 ma, & incorrupta. Sunt autem sic firma,
 quia facta sunt in veritate, & aequitate. Sa-
 pientia ipsa, qua factus est homo, in pro-
 prium eius finem ordinat illum, & du-
 cit, ad quem nisi recta via non valet
 pertingere, quae propterea immobilis est,
 atque invariabilis. Et quemadmodum
 consilium Dei, qui hoc statuit, immutari
 non potest? Ita lex eius, quae est via ad
 aeternam salutem, nunquam everti pote-
 rit, aut submoveri. Potius ergo caelum,
 & terra transibunt, quam pereat lex, &
 praetercant verba legis.
 Quo docetur homo, vt facturus opus,
 cuius nolle poenitere, diligenter cogitet,
 si rectum sit, ne si obliquum sit, aedificiū
 mox cadat. Vnde Sapiens. *Fili sine consilio*
 Tom. I. Bellintani,

nihil facias. & post factum non poenitebit.
 Potissimum verò securumque consilium
 mandata sunt, atque iustificationes Do-
 mini, cui canitur. *Consilium meum iusti-*
ficationes tuae: & propterea, longè à pecca-
toribus salus, quia iustificationes tuas non
non exquisierunt. Vnde & si rectitudo,
 quam Deus posuerat in homine perseve-
 rasset, non periisset homo. Sed videns Deus,
 quod repleta esset terra iniquitate, poeni-
 tuit eum, quod hominem constituerat in
 terra. Videns (inquam) iniquitatem homi-
 num, suam aequitatem, rectitudinemque
 corruptam; *Poenitet (inquit) me fecisse eos.*
 Vbi autem rectitudinem inuenit, naturam
 etiam conseruauit, imò & fortè carnem
 omnem, *qua corruperas viam suam,* idèd
 deleuit, vt non corrumperetur, etiam id
 quod integrum praedurabat. Modus ser-
 uandi Noè virum iustum satis hoc innuit.
 Nam praeterquam quod ingressus est in
 Arcam, vt saluaretur in ea ab aquis dilu-
 uij, illa super aquas ipsas supernatate: Hac
 quoque de causa ingressus est, vt ab iniquis
 disungeretur, & non delictis eorum, &
 plaga inuolueretur: quando adhuc non
 omnis caro corruerat viam suam, quam-
 uis multa malitia esset super terram. Ra-
 ptus est Enoch à filiis hominum, ne ma-
 litia immutaret à rectitudine animum
 suum, at verò corrupta omni carne, & v-
 niuersa terra, cessit multitudo impiorum
 deleta per diluuiū, & remansit solus Noè
 cum domo sua. Venit enim Deus sepa-
 rans pretiosum à vili, & rectum ab obli-
 quo, vt rectitudo legis seruetur in aeternum.
 Voluit hoc pacto Deus ostendere
 quoque quod & impiis parcat propter pios.
 At nimia multitudo impiorum, Diuinam
 iustitiam ad se delendam coegit, vt per-
 maneret tamen immobilitas consilij sui;
 impiissimum eam seruaui in arca, vt pa-
 reret, ac pateret, quam iustitia secundum
 legem Dei potens sit, vt iniustos pari-
 ter protegat ab inundante aqua diuini fu-
 roris. Hoc totum dictum sit ad osten-
 dendam ratione stabilitatis ipsius diuinæ
 legis, vt nouerit, qui stare vult, & conser-
 uari, vbi se tenere debeat, ac sustinere; au-
 diens Prophetam. *Nisi quod lex tua medi-*
 tatio

Psal. 118.

24.

Psal. 118.

155.

Genes. 6. 7.

Gen. 7. 6.

Gen. 6. 5.

Gen. 5. 24.

Gen. 7. 13.

Pf. 118 92.

Psal. 118.
92.

tatio mea est, tunc forte periissem in humilitate mea. Legi adhaesi, ideo non perij. Si legi non adhaesissem, periissem. Non enim aliter possum in mea humilitate me tueri tantis circumvallatus periculis, tantisque impetibus impulsis, & exagitationibus.

6. Modum iam prosequentes quo lex permanet in saeculum saeculi, hunc inuenimus duplicem esse, Alterum in se, Alterum in opere: ita quod in se lex ipsa permaneat, vel illius observatio nunquam deficiat. In se bifariam adhuc manet lex. Vno quidem modo manet in se, quando scriptura illius durat. Altero autem quando vis illius perseverat, obligans ad sui observationem. Naturalem legem Deus quoniam voluit, ut utroque isto modo iugiter maneret, eam in tabulis scripsit cordis, quod est inextinguibile, nec mori, aut deficere unquam potest. Unde homines naturaliter ipsi sibi sunt lex, quae propterea sic durat, ut nunquam deleatur, neque etiam in inferno; manet illa semper in hominis conscientia sculpta: & ipse ad illam sine fine tenetur. Unde & hac sua, & scripturae, & obligatione damnatorum illa cruciat mentes; arguens perpetuo illorum impietatem. Hanc eandem, ut

Exod. 31. 10. exterius quoque, & euidentius apparet, Deus digito suo scripsit in tabulis lapideis, deditque Moysi ad instructionem populi; sic notans eius firmitatem,

Exod. 21. 1. quasi in duro lapide sculpta. Addidit propter haec alia multa praecipua, quae iudicia vocat, caeremonias, testimoniaque, quae in volumine non in lapide exarata sunt: neque in arca locauit, sicut tabulas, sed extra ad latus eius; propterea quod non tantae esset firmitatis, lex ista factorum, quae iudicia continebat, & caeremonias, quantum erat illa naturalis; neque eo modo, eademque vi homines perstringebat. Erat quippe aliquando defectura, ut non teneretur mundus illam, sicut exterius verba sonabant, seruire

8. perpetuo. Quoniam vero lex ideo data *Exod. 32. 19* est, ut seruaretur, propterea in eo quod scriptura, vel maneret integra, vel frangeretur, id maxime figurabatur, quod in opere, vel observationis, vel transgressionis

fuerat euenturum. Idcirco tunc Moyses legis tabulas proiecit, ac fregit, ad radicem montis; quando populus vitulum adorans eandem transgressus est, & apposite, quae data est in montis vertice, in radice perit. Ut cogitemus, quod sicut in alto data est, ita in alto obseruatur ab iis videlicet, qui terrena despicientes, aspiciunt, & suspiciunt ad caelestia. At qui terrena sapiunt, atque conspiciunt, hi legem quasi in imo rumpunt; nec eis lapidea durities obstat, quo minus illam confringant. Quae durities firma Dei voluntas est, promissiones, minae, caeteraque omnia, quae ad illius obseruationem homines valent compellere: quibus tamen non obstantibus terreni homines, & in fecibus suis defixi legem contemnunt, transgrediuntur, nulloque pacto custodire, aut conseruare disponunt. Quae ergo in se fracta est, fractis tabulis in quibus digito Dei erat exarata, in se euestigio permanit, quando iterum in alijs tabulis scripta, atque in arca foederis posita integra perdurauit. Quod iterum figura est operis, quo illa, vel conseruatur, vel frangitur. Nam dum fuit in manibus Moysi, qui est figura Synagoga, & populi illius veteris, fracta est, non custodita, neque seruata. Hinc Dominus ad Iudaeos. *Nonne Ioh. 7. 19.* *Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem?* Et Paulus *Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt.* At condita in arca, quae Ecclesiae figura est, & noui populi, custodita est, atque seruata, de quo populo proinde dicitur a Domino. *Populus, quem non cognoui seruauit mihi, inauditum auris obediuit mihi.* Contra vero: *Filij alieni* (qui cum essent filij, alienati sunt) *mentiri sunt mihi* (foedus transgredientes; quod obseruare promiserunt) *filij alieni inueterati sunt* (nouis succedentibus, & illis tanquam veteribus abiectis) *& claudicauerunt a seminis suis* (viam deserentes, quam calcauerunt patres eorum.)

9. Denique tandiu, quae in volumine continebatur lex, mansit quidem in se, manetque scripta dum durat saeculum; nam in libris Moysi quatuor extremis continetur; Ecclesia quoque nostra habet illa, & legit.

legit. At quasi non vinculum ligans, & onus imponens, verum quasi typum, vmbraque nobis, aperiatur veritatis. Ideo enim prope Arcam tenebatur. At vera Arca, quae Ecclesia Christi, iuxta, non verò intra se Mosaicam habet legem. Prope (inquam) ut illam non abiicimus, non intus tamen, quoniam illam litteraliter non observamus. Littera enim occidit. Nouum autem testamentum, ac fœdus, quod erat mansurum perpetuò, vt nouum esset semper tã in verbo, quàm in vinculo, quinimò, & in opere, in cordibus credentium exaratum est. Neque enim in illius conditione, & promulgatione, exterior, materialisque data est scriptura aliqua, sed vox tantum audita est, & interior suscepta impressio. Euangelium namq; à Christo prædicante datum est, & promulgatum, & in fidelium animis digito Dei scriptum: Spiritu sancto misso de cœlo, & implente Christi familiam, qui nouus erat populus, nouique vtres, in quos mittendum erat vinum istud nouum, vt ambo conseruarentur vsque in finem. Ideò primum illud dicitur vetus, nouum istud, quia quod antiquatur, & senescit, prope interitum est, vt ait Apostolus, & propterea abrogatum est. Quod autem nouum est semper, consequenter æternum est. Vnde non mirum si vetus, brutorum sanguine, quæ prorsus mortalia sunt, dedicatū est; Nouum verò, Christi sanguine, qui sine merito sanguis eius noui, æternique testamenti appellatus sit. Vide si non hoc est, quod Deus per Ieremiam pollicetur sicut Paulus annotauit. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & seruiam domui Israel, & domui Iuda fœdus nouum; non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum. Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.* Quoniam itaque populus iste, quod nouus sit semper, nunquam deficiet, propterea neque lex in eo scripta vllum habebit finem. Quod autem scripta sit in libris, hoc non pertinet ad eius promulgationem, & firmitatem, sed ad ampliorem instructionem. Quæ firmitas huius legis in se, signum

pariter est firmitatis in opere perfectaque illius obseruatione.

In opere manet lex, quando, quod illa verbo præcepit, factò impletur. De hoc modo dicit Dominus. *Non veni soluere legem, sed adimplere, & donec transeat cœlum & terra, iota vnum, aut vnus apex, non præteribit à lege donec omnia fiant.* Frangitur per transgressionem, vnde subdit Dominus. *Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur, magnus verò, qui fecerit.* Iuxta hoc frequens dicebat Deus. *Custodite leges meas: & Christus. Siquis diligit me, sermonem meum seruabit. Qui non diligit me, sermones meos non seruat.* Hoc modo manet lex quandiu durat mundus, ideo dicit. *Donec transeat cœlum, & terra, nihil præteribit à lege donec omnia fiant.* Data est enim lex ad merendam, & acquirendam vitam æternam. Quoniam si *vu ad vitam ingredi, serua mandata.* Ad quam, quia patebit ingressus in sæcula, in sæcula similiter durabit opus legis.

Ex dictis patet duplici ratione, siue modo legem impleri, quæ data fuit antiquis. Altero modo secundum corticem, altero secundum medullam. Cortex erat, quod in aperto, & superficie apparebat. Huiusmodi erant legales oblationes, emundationes carnis ab immunditiis, quæ tactu mortui, & aliis huiusmodi contrahebantur; ciborum distinctio, Festorum, & Sabbathi obseruatio, circumcisio pueri, purificatio matris & huiusmodi innumera: prope: propter quæ à Paulo dicitur lex mandatorum, & à Petro iugum vocatur. *Quid tentatis (inquit) Deum; imponere iugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?* Medulla est intentio legis, quæ ad Christum ducere homines intendebat, sicut Ioannes ad Christum duos misit ex discipulis suis. Finis enim legis Christus est ad iustitiam omni credenti. Et hoc est, quia vt plurimum eius præcepta figura erant eorum, quæ à nobis faciendæ sunt. Quemadmodum Paulus mandatum illud; *Non alligabos boues trituranti;* interpretans docet, quod iis, qui

qui Euangelium annuntiant, licet de Euangelio viuere. Seruabatur igitur secundum corticem, dum illius præcepta diligenter obseruarentur. Sicut de Tobia legitur, nam recensitis pluribus eius virtutibus in quibus sunt fuga idolorum, cultus Dei, exhibitio primitiarum, & decimarum, & huiusmodi, subditur. Hæc & his similia secundum legem Dei puerulus obseruabat. Et de Zacharia, & Elizabeth scribitur in Euangelio. *Erant autem iusti ambo incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela.* Contra verò Paulus. *Neque enim qui circumciduntur legem custodiunt.*

13. Seruabatur secundum medullam ab his, qui spiritualiter illam intelligentes ad Christi misteria oculos dirigebant, quæ sub cortice abscondita tenebantur. *Qui cum Christus apparuisset scientes, quod omnia in figura contingebant illis, non ultra amplexabantur umbram, sed veritati tantummodo intenti, iustitiam quærebant, quæ est ex fide.* Iuxta quod dicit Ioannes. *Lex per Moysen data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est.* Gratia dicit, quia ex operibus legis nemo iustificabatur. Vt ait Paulus. Sed quod impossibile erat legi, per Christi gratiam impletum est, quia iustificamur. Porro veritas dicit. Quia umbram habebat lex futurorum bonorum, quia umbra promittebat futura bona, & gratiam, sed non dabat. At Euangelium, *virtus Dei est in salutem omni credenti*; quia per illud iustificamur. Vbi illud aduerte, quod cum opera illa, & opera essent, & umbra, duo continebant, alterum in re, alterum in spe. In re continebant laborem, & operosam illam obseruantiam. In spe continebatur expectatio veritatis apertæ, quam per fidem intuemur. Vnde Apostolus. Priusquam veniret fides, sub lege custodiebatur, conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Itaque lex Pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur. At vbi venit fides, iam non sumus sub pædago. Si ergo hæc duo diuidantur res & spes, opus & umbra, ex lege non potest esse iustitia, quia opera illa vim non ha-

bebant iustificandi, sed factores legis iustificabantur per fidem latentem sub umbra illius, quem desiderabant. At vbi in plenitudine temporis venit desideratus, & figuratus, & facti sumus speculatores illius magnitudinis, legem mandatorum decretis euacuauit, & umbram fugauit. Tunc ergo, id est, nunc non ultra opera umbratica atque figurantia prosequenda sunt, quia fugata umbra, non præterea latet sub illis fides, in qua veteres iustificabantur: sed reuelata iam fides amplexanda est, qua reuelata facie gloriæ Domini speculamur amoto velamine figurarum.

Hoc pacto lex ipsa fideliter obseruatur: & ita intelligendum est quod Dominus dicit. *Nolite putare quoniam veni soluere legem, non veni soluere, sed adimplere.* Soluere est abrogare, atque reiicere. Quod adeo Christus non facit, vt ad ipsam legem mittat, qui illum audiebant, dicens. *Scrutamini scripturas, quia illa testimonium perhibent de me. Et, si crederetis Moysi, crederetis forsitan, & mihi: de me enim ille scripsit.* Et, *super cathedram Moysi sederunt Scribae, & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate, & facite.* Adimpler enim Christus legem dum exhibet, quod illa promisit, dum aperit, quod illa occultauit, & dum quod illa intendebat, factum exequitur, & quod illa tendebat, vadit ducens secum omnes, qui credunt in illum. Princeps mittens seruum vsque ad præfixum locum dat litteras ibi aperendas, in quibus iubet, quid postea illi sit agendum: iubet ergo vt prioribus ommissis, in quibus itineris seu operis initium illi committebat, steter secundis. Nunquid seruus ille non implet mandatum, quia non ultra priores litteras sequitur? Imò iudeo obediens est, quia illas abiicit, quæ ipsæmet illi iubent, vt abiiciantur, innitaturque secundis. Haud secus lex Moysi tanquam Pædagogus ducit nos ad Christum iubens, vt illum sequamur cum venerit. Siquis ergo nunc circumcideretur, aut Sabbathum obseruaret, aut sacrificia secundum legem offerret; Hic non legem obseruaret, sed illam transgrediretur iubentem; Hucusque nempe ad Christum veniens,

Gal. 13. veniens, & non vltra procedes. Ergo fideles Christi ad Christi imitationem implent legem Moyſi, nō ſoluunt, aut transgrediuntur. Iudæi verò transgrediuntur, vt dicit Paulus. *Qui circumcidiuntur, legem non cuſtodiuunt.* Quod bene in tabulis illis lapideis figuratum eſt. Tam primæ quàm ſecundæ eadem continent mandata, & primis contraſtis, ſecundæ ſuccedunt. Rota in rota eſt, lex vetus in noua, vetus teſtamentum in hoc noſtro nouiſſimo. Noua quoque in veteri continebatur, & hoc nouum teſtamentum in illo. Ergo qui vnã legem obſeruat, obſeruat & aliam. Qui vnã transgreditur, & alteram. Primæ tabulæ contraſta ſunt, quia lex, vt in illis, & in vmbaticis mandatis continebatur, præterita eſt, prætermiſſa, proieccta, contraſta; *nonne Moyſes dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Quomodo contraſta?*

Diat. 18. Quia iubet, vt Propheta ſuſcitandus ſimilis Moyſi debeat audiri, aded vt qui eum non audierit, exterminandus ſit de populo Dei. At populus ipſe nedum non audiuit, verum etiam interfecit illum. Nã concilium damnauit ad mortem, populus clamauit, vt crucifigeretur, & ita *gentes fremuerunt, & populi meditati ſunt inania, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Chriſtum Domini.* Ergo ſecundum legem Moyſi omnes exterminandi ſunt de populo. Et ſi populus omnis exterminandus erat, non vltra populus ille, populus eſſe debebat. Vnde bene Propheta. Et non erit eius populus, qui eum negaturus eſt; ſi ſi genti alteri eadem daretur vetus lex, non iam mutatus eſſet populus, cum eadem extaret forma, quæ dat eſſe rei, nempe lex Moyſi. Vt igitur qui non erat populus, eſſet populus, lex ſi non alia, alio tamen modo ferenda erat. Quod factum eſt dum prædicatum eſt Euangeliũ omnibus gentibus, quæ non erant populus. Ergo lex Moyſi, ſtante conditione q̄ Propheta non fuit acceptus in patria ſua, & ſui eum non receperunt, imperat euidenter, vt ab ipſa ad Euangelium tranſeamus: Id quod ab illis ſit qui audiunt & accipiunt illud. Manſit lex etiamſi in operi-

bus eius, quatenus erãt opera, eſſet tranſgreſſio. Sed vt ad tranſgreſſionem eius ventum eſt quatenus vmbra erat, fidem velatam continens in eum, qui venturus erat, tunc tabulæ contraſta ſunt, & proieccta de manibus. Nam ſic legis medulla exiccata eſt, intentio peruerſa, atque ſublata: & eo magis quod non in vmbra auerterunt ſe à fine legis, qui eſt Chriſtus, ſed palam, & clamoroſa voce, & diſſinita ſententia abiecerunt illum, & ciecerunt extra vineam, vt nullo pacto iam eſſet in populo illo. Chriſto igitur ſublato, atque de lege ciccto, lex illa, vt ſic, amplius non eſt lex. Vbi enim Chriſtus non eſt, neque populus eſt, neque lex. Verum nos audiuiſimus, quia *Chriſtus manet in æternum.* Ergo aut hic eſt, aut illic. Non illic, ergo hic. Miſſus quidem erat ad oues, quæ perierant ex Iſraël, vt ſaluum faceret populum ſuum. At illi tradiderunt eum Gentibus, quæ cum gaudio ſuſceperunt illum. Noſter igitur eſt Chriſtus, & lex noſtra eſt, quæ ided poſita eſt in Arca fœderis, quæ eſt Eccleſia. Non igitur venit Chriſtus legem ſoluere, ſed adimplere, alioqui eſſet inanis, & vacua, ſicut eſt nunc in manibus Iudæorum, qui non attendunt, illã à Moyſe ipſo de manibus eſſe proiecctam. Ar noſtra iam plena ab ipſo Moyſe poſita eſt ſub pedibus Dei, nempe in ſcabello pedum eius, quia per illam ſubditus eſt omnis mundus Deo, & omnis populus eum ſequitur toto corde, vt ſequens veſtigia eius, illuc perueniat, vbi ſuper Cherubim ſedet à dexteris Dei. Quoniam ipſe dixit. *Qui mihi miniſtrat, me ſequatur; & vbi ſum ego, illic, & miniſter meus erit.*

Heu quantum nos, in quibus iuſtificatio legis impletur, debemus Chriſto, qui legem mandatorum decretis euacuans, onus leue ſui Euangeliij nobis imponit! Onus illud antiquum tam graue erat, vt à nemine, vt teſtatur eſt Petrus, poſſet portari. Quot labores erant in lege? quot annis tribus vicibus tenebantur omnes ſexus masculini aſcendere in Ieruſalem ad adorandum Dominum. Quot expenſæ? iuge ſacrificium, frequentes oblationes, ſacrificia perpetua, primitiæ, deci-

Matth. 21. 39.
Io 12. 24.
Matth. 10. 6.
Luc. 18. 23
Exo. 32. 19
Io. 12. 26.
Horatio.
Aſ. 15. 10.
Exo. 14. 23

mationes, Sabbata terræ, vt propè annis duobus ex septem quibuscumque oriani deberet. Quot cautelæ, & animaduersiones? quot restrictiones, & angustia? vndique prohibitiones, vndique caeremonia, vndique obseruationes. Non ita paruulus fiscus circumligatur, vt erat populus ille mandatis innumeris circumplexus. Adde iudicia, secundum quæ legis transgressor duobus, aut tribus testibus diudicabatur. At lex nostra nõ iudicat quemquam. *Non enim veni iudicare* (inquit Legislator noster) *sed saluum facere, quod perierat.* Et tu tamen, Christiana, legem hanc nostram tam facilem, tamque suauem obseruare detrectas? Christus ipse prior impleuit, totum quod erat ponderis in veteri lege, in humeris suis ipse portauit: excellentissimè vniuersa compleuit, vt nõ iora vnum, aut vnus apex præteriret à lege, qui non obseruaretur. Non abrogatur lex donec omnia fiant, iã facta sunt omnia. Vbi igitur lex? abolita est. Ipse chirographum decreti affixit cruci. Si ferendum legem debebat mori, mortuus est, & in morte eius mortificata est lex, exinanita, sublata. Heu Deus meus, qui legem posuit, legem impleuit, & ego ero filius Belial sine iugo, sine lege, sine mandato? etiam si nos oporteret ambulare sicut ille ambulauit vias difficiles, semitas duras, contractos calles, iter arctissimum, num auertemur de post tergum Domini? num alia via procedemus, per quam non ambulauit, quia ascendit super omnes cælos? & si oportuerit nos mori secum, quid nobis dicendum est, nisi eamus, & moriamur cum eo? vt etiam in hoc sensu verum sit, si vnus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. At ipse Agnus Dei tulit onera nostra, vulnera nostra, dolores nostros, labores nostros ipse portauit; legem adimplere venit ipse, tantum sequamur ipsum in via hac, quam nobis demonstra- uit, dicens. *Hoc est preceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.* Hæc est lex nostra, hæc sunt omnia pondera nostra, vt diligamus inuicem. Nam qui diligit proximum legem impleuit. *Nam non adulterabis, non furtum facies, & si quid est*

aliud mandatum in hoc verbo insta- tur. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. *Leu. 19. 18.* De honorando, & amando Deo, non loquimur. Nam quæ difficultas est amare Deum? De proximis nostris quaestio est. Dilige, dilige proximum tuum & legem implesti. Christus nedum pondus super pondus tulit, vt nos exonerati curramus, per viam immaculatam, vbi non sunt offendicula, non spinæ, aut vebres non montes & colles, quia ipse præcedens, fecit, vt essent praua directa, & aspera in vias planas, & ita posuit immaculatam viam nostram, sed omnium virtutum nobis proposuit exemplar. Agnus sine macula perfecti decoris, & immensi valoris, cuius caput aurum optimum, cuius crura columnæ marmoræ, quæ fundata sunt super bases aureas. Torus reclusus, & inflectibilis, & indeclinabilis, vt ad iniquitatem vel respicere non possit. Totus speciosus à planta pedis vsque ad verticem, à pedibus ad caput, vt nedum opera sublimia, verum & minima, quasi pedum terram ac lutum calcantium, aurum optimum sint omnia. Ad quid, ad quid præcedit, nisi vt sequamur? solus quidem descendit de cælo, sed non solus ascendere vult de terra; venit fieri filius hominis, vt filios hominum fratres haberet, quibus tanquam primogenitus in multis fratribus, diuideret hereditatem. Qui vult ergo illius fieri coheres, illum sequatur, vt recipiat portionem substantiæ, quæ illum contigit. O summam legis adimplerem factam per Dominum nostrum Iesum Christum, vt pro modulo nostro, & nos sequamur vestigia eius. Quid, quidnam fecit Christus legem adimplens? eripuit nos de potestate tenebrarum, soluit vincula captiua: filiæ Sion, animæ cuiuscumque, in libertatem nos adegit, dilatauit gressus nostros, gratiam meruit, & contulit, qua possimus, & velimus currere post illum in odorem vnguentorū suorū, nempe in spiritu gratiæ quo sumus vincti, & acti. Heu, & adhuc moramur in immo, & adhuc diuertimur & diuertimur à semitis madorū suorū in seipso legē impleuit, vult & in

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Iob. 12. 23

Luc. 19. 10

Ps. 17. 33.

Cap. 4. 11.

& in nobis adimplere, idē & vias ostendit, & vires tribuit, vt expediti velociter currentes, & nos legem impleamus. Et tu peruerse, & aduerse alia vi gradiens, non cura de lege Dei? de mente Christi? de tua ipsius salute? Eia ergo post Dominum ambulamus.

SECUNDA PARS.

18 **I**Am de fructu legis dicturi consideremus Verba Domini hæc. *Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum: qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Vbi primum aduerte sequelam ex dictis notari in voce illa Ergo. Si talis est lex, si sic permanet, vt nē vnū iora ab illa possit præteriri, sed illius mandata omnia etiam minima profus observanda sint, atq; implenda: consequens est, vt qui soluit, pœnas det, & qui facit, præmium inde consequatur. Ratio sequelæ est, quia Deus, qui firmavit terram sapientia sua, & stabilivit cœlos prudentia, nullo pacto condens legem, mutatur: si enim naturalia sic sunt suo consilio firmata vt ad nihilum vsq; redigenda non sint. Nam statuit ea in æternum, & in seculum seculi: quāto magis spiritualia, quæ excellentiora sunt, & propter quæ condita sunt corporalia, viuunt in seculum seculi? At ordo, atq; connexio rerum naturalium, in quo apparet Dei sapientia, est veluti bitumen compaginans, atque constringens simul vniuersa, vt se mutuo sustentent, atque ita ex Dei sapientia, & ordinatione perseverent. Haud secus itaque spiritualia suam ordinationem habent, qua sibi mutuo innitentia durent, atque permaneant. Ordo iste lege constituitur, quæ idē dicitur lex Sapientiæ, & Sapientia ipsa. Verum lex ista à creaturis ratione præditis voluntariè obseruatur. Vnde de sacrificio, quod est vnum de mandatis eius dicit Propheta. *Voluntariè sacrificabo tibi.*

Nunquid igitur ruet istud, ac domus quam sapientia ædificauit sibi, si casu eueniat, q̄ quis legem transgrediens peruerat

ordinem, & domus in se diuidatur, quādo discordia res etiā maximæ dilabantur? Nequaq̄ profectò. Nam fulcrum fortissimum ipse substituit, quo etiam ruitura firmiter stabiliantur. Hoc verò fulcrum alius est ordo, qui in manu consilij hominū non est, vt adhibitum suum peruertere illū possint, sed est in manu Dei, qui dicit. *Consiliū meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Quoniam omnipotens Deus, qui malum facere non potest, q̄ est peruersio ordinis, benè malum potest ordinare, & ordinat. Neq; enim ordo est ille, de quo dicit ipse. *Si ambulaueritis, ex aduerso mihi, ego quoq; aduersus vos incedam: & septies percutiam vos propter peccata vestra.* Magnus quippe ordo iustitia, reddens vnicuique quod illi conuenit, siue secundum naturam, siue secundum opera sua. Hic ordo adiunctus est legi, quæ non demonstrat tantum, aut iubet quid quisque facere debeat, sed addit mercedem quoque, vt sit vnicuiq; merces operi suo. Qui ordo nouissimus cum primo coniunctus, causa est cur Mundus rerum spiritualium ita firmiter fundatus sit, vt transeat cœlum potius, & terra, mundus videlicet iste materialis, quàm cœli noui, & terra noua, in quibus iustitia habitat, valeant aliquando perire. Quoniam iustitia, quæ immortalis est, habitat in illis, manu tenet illa, & illis sua immortalitate dat perpetuitatem. Videtne iam quomodo ex legis firmitate procedit, vt qui custodit mandata, custodiatur ab illis, & eorū transgressori suspendatur in collo mola asinaria & demergatur in profundum abyssi? quid est mola ista tantū ponderis collo alligata nisi firmitas quædam, atque suæ transgressionis pœna perpetua vbi, quæ rapuit, exoluat vsque ad minimum quadrantem? Ergo quemadmodum legem sequitur merces, ita legis stabilitatem, mercedis stabilitas. Benè igitur Dominus. *Qui ergo soluerit, &c.*

19 **S**ecundò aduerte, vt intelligas quod nā sit op̄, cui merces à lege præfixa debeat, quod de hoc opere dicit Dominus. *Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines. Qui autem fecerit, & docuerit, &c.* Punctū autem hoc multa continet. Primum

19.18.

17.31.

7.4.11.

Ps. 148.6.

Ps. 133.8.

Prm. 9.1.

Isa. 46. 10.

Leuit. 16.

23.

2. Pet. 3. 13.

Mat. 18. 6.

19

O, ca. 11. 4.

Primum est, in hominum arbitrio possum esse, ut impleant legem, aut prætereant. Trahit enim nos Deus in vinculis Adam, & in funiculis charitatis, nempe vinculis humanis, quæ sunt vincula amoris fortissimè quidem ligantia, sed libero homini maximè congruentia. Secundum est quod soluere legem, idem est, quod prætereire, & transgredi legem, nam soluere oppositum est ei, quod est facere. Dicit enim ex vna parte: *Qui soluerit, & docuerit* & ex alia: *Qui autem fecerit, & docuerit*. Sicut ergò legem facere est obseruare illam: ita soluere est ab illius obseruatione deficere. Vbi notatur quod lex ligat, & legis transgressio soluit. Diximus quippè lege ligari simul homines, vthac connectione firmentur: sicut mundus totus naturali lege firmatus in æternum stat. Legis ergò transgressor, quantum in se est, humanam istam, atque spiritualem connectionem dissoluit, ut per se non stet, quin species humana soluarur; sicut de templo corporis sui a Domino dictum est. *Soluite templum hoc*

20

Ioh. 2. 19.

Duo alia puncta sunt in hoc secundo principali contenta, videlicet quòd distinctio sit in mandatis, & quod aduersus illa duplici modo ambulatur. Distinctionem mandatorum innuit Dominus dicens. *Vnum de mandatis istis minimis*; aduertens per hoc alia quoque reperiri, quæ minima non sunt. Vnde alibi dicebat Dominus de dilectione Dei. *Hoc est maximum & primum mandatum*. Secundum autem simile est huic. Ideo enim & in duabus tabulis data est lex, ut distinctio aliqua signaretur in mandatis. Nam alioqui non poterat tam grandis lapis inueniri, qui vnus omnia præcepta cõtineret. Ex hoc sequitur quod maior etiam maioris præcepti transgressio, & maior consequitur etiam pœna. Aduersus verò mandata tam minora, quam maiora bifariam pugnatur, vel soluendo videlicet vel docendo. Sicut eisdem coaptatur homo vel faciendo vel docendo. *Qui ergò soluerit* (dicit Dominus) *& docuerit sic homines*. Nempe *docuerit* soluere. *Qui autem fecerit & docuerit, docuerit* videlicet facere. Apostolos enim suos hoc

Matt. 22.

38.

Exod. 32.

15.

in loco Dominus compellabat, quos, cum tabulis Euangelii sui mittebat in mundum, ut illud prædicarent omni creature. Quos ideo, & salem appellauit, & lucem, ut in ore quidem haberent Euangelium prædicando, & in manibus quoque obseruando. Ideò de facere, & docere instruit. *Qui fecerit* (inquit) *& docuerit*, & per oppositum. *Qui soluerit, & docuerit*. Per hoc innuens futuros in Ecclesia homines sui Euangelii transgressores, & eiusdem pariter falsos, fallacesq; doctores. Sicut è contra futuros obseruatores veros, veracesq; doctores. Hæc autem duo simul coniungit; factum videlicet, & dictum, siue bonum vtrumque siue malum vtrumque. Quæ duo extrema sunt, inter quæ cadere possunt media, eorum videlicet, qui soluumt quidem, sed non sic docent, sed fortè malè agentes vel benè docent vel nullo modo docent. Vel eorum, quæ faciunt quidem, sed non sic docent. Facere autem mandatum, & oppositum docere non datur. Quoniam qui peruersa loquitur, mandatum soluit. In quinque igitur partes hominum conditio distribuitur: ut sint qui malè agant, & malè doceant. Qui malè agant, & benè doceant. Qui malè agant, & nec benè, nec malè doceant. Sint prætereà qui benè agant, sed nihil doceant, & qui benè agant, & bene doceant. Duos extremos tetigit, ostenditque Dominus, ut ex his, alii à nobis ipsis conicerentur. Vnusquisque ergò ad se conuertat oculos suos, & suos mores examinet, & videat vbi, & in quo gradu numerari dignus sit. Attendens, quod Dominus, qui hoc decreuit in Euangelio suo, in trono iudicii omnes discernit, vnicique redditurus secundum opera sua, & videri vias hominum vniuersas, nec iudicat secundum visionem oculorum, neque secundum auditum aurium, sed in aequitate & veritate. Quid prodest homini si vniuersi laudent illum? Scit enim Dominus, quoniam laudatur peccator in desideriis anima sua, & iniquus benedicitur: scit multos esse similes sepulchris dealbatis, qui hominib; apparèt iusti, intus autem pleni sunt dolo, & iniquitate. Sed intuetur corda, & non opus est ei, ut

Matt. 51.

Isa. 11.

Psal. 10.

Matth. 27.

ei, ut

ei, ut quis testimonium perhibeat de homine, ipse enim scit, quid in homine sit, qui omnia nouit.

est maxime, quæ perficit spirituales naturam. Hanc magnitudinem tribuunt charismata meliora, in quibus omnibus charitas superexcellit. Charitas ergo magna est veraq; magnitudo omnem superexcedens magnitudinem. Illa magni sunt homines. Hac magnus factus est Ioannes

Mat. 2. 25.

21 Tertium denique, quod debemus aduertere, merces est, operariis reddenda, hanc exprimit Dominus dicens. *Minimus est in regno caelorum. Hi magnus est in regno caelorum.* Regnum caelorum, hoc

Mat. 11. 11.

Ps. 112. 6.

in loco vocat Regnum Dei, qui sedens super thronum regni sui, nedum sublimia, sed etiam humilia respicit in caelo, & in terra, intuens & abyssos, omnia prospiciens, omnia disponens, omnia gubernans,

Den. 3. 55.

Apoc. 1. 18.

habens clauem etiam mortis, & inferni, attingens a fine summi caeli, vsque ad finem nihili, super quo terra fundata est. Magni ergo sunt in hoc regno, qui habitant in caelis. Minimi, qui demeriti in inferno, in stagno ignis cruciantur die ac nocte. Vide ergo si latum mandatum Dei est nimis. Quando omnis consummationis videt finem & comprehendit nedum omnes fines terræ, sed etiam super cardines caeli ambulat, & peruenit vsque ad antiquum dierum, cuius capilli candidi, & cani sunt, quia sapientissimus est, & ex ore eius procedit lex. Ergo quanta sit creaturarum omnium consummatio, atque perfectio, mandatum latius est vniuersa complectens, & ideo sui obseruatores cum Deo coniungit, qui est super omnes, & super omnia. Transgressores verò, qui se ipsos a Deo per sua peccata separauerunt, in extremos terræ fines demittit, atque concludit portis ferreis, quæ sunt portæ inferni, & clauis abyssi.

Luc. 19. 2.

Ps. 118. 96.

O vos qui magnitudinem appetitis, hanc expetite. Hac clari facti sunt sancti illi, de quibus dicit Sapiens. *Homines magni virtute.* Magnus vis esse? quare, & consequere magnitudinem magnam: nam parua magnitudo vera magnitudo non est. Quidni maior sit forma, quam materia, quando hæc ab illa terminatur, & determinatur, & veluti coarctatur? Quidni maior sit anima rationalis formis omnibus corporalibus? Maior enim spiritus est corporibus omnibus, quia magnitudo virtutis, molis magnitudinem impense superexcedit. At magnitudo spiritualis ea

Luc. 1. 32.

1/a. 40. 12.

Ps. 118. 6.

Mat. 3. 15.

Phil. 2. 6.

22

Exhortatio

Act. 4. 3.

est maxime, quæ perficit spirituales naturam. Hanc magnitudinem tribuunt charismata meliora, in quibus omnibus charitas superexcellit. Charitas ergo magna est veraq; magnitudo omnem superexcedens magnitudinem. Illa magni sunt homines. Hac magnus factus est Ioannes

Act. 4. 3.

est maxime, quæ perficit spirituales naturam. Hanc magnitudinem tribuunt charismata meliora, in quibus omnibus charitas superexcellit. Charitas ergo magna est veraq; magnitudo omnem superexcedens magnitudinem. Illa magni sunt homines. Hac magnus factus est Ioannes

Mat. 26.

Act. 4. 3.

est maxime, quæ perficit spirituales naturam. Hanc magnitudinem tribuunt charismata meliora, in quibus omnibus charitas superexcellit. Charitas ergo magna est veraq; magnitudo omnem superexcedens magnitudinem. Illa magni sunt homines. Hac magnus factus est Ioannes

Act. 4. 3.

est maxime, quæ perficit spirituales naturam. Hanc magnitudinem tribuunt charismata meliora, in quibus omnibus charitas superexcellit. Charitas ergo magna est veraq; magnitudo omnem superexcedens magnitudinem. Illa magni sunt homines. Hac magnus factus est Ioannes

Mat. 11. 11.

Act. 4. 3.

est maxime, quæ perficit spirituales naturam. Hanc magnitudinem tribuunt charismata meliora, in quibus omnibus charitas superexcellit. Charitas ergo magna est veraq; magnitudo omnem superexcedens magnitudinem. Illa magni sunt homines. Hac magnus factus est Ioannes

Act. 4. 3.

est maxime, quæ perficit spirituales naturam. Hanc magnitudinem tribuunt charismata meliora, in quibus omnibus charitas superexcellit. Charitas ergo magna est veraq; magnitudo omnem superexcedens magnitudinem. Illa magni sunt homines. Hac magnus factus est Ioannes

Act. 4. 3.

est maxime, quæ perficit spirituales naturam. Hanc magnitudinem tribuunt charismata meliora, in quibus omnibus charitas superexcellit. Charitas ergo magna est veraq; magnitudo omnem superexcedens magnitudinem. Illa magni sunt homines. Hac magnus factus est Ioannes

Tom. I. Bellintans.

L

ccre

- cere posses. Ego sum vermis, & non homo.
- Psal. 21. 7.* Vere & vermiculus, non minus, imò plus multò quam Dauid, de quo legimus scriptum. *Sedens in throno sapientissimus princeps inter res. Ipse est quasi tenerimus ligni vermiculus, qui ostingentos interfecit impetu vno.* Nonne hoc in natura mirabile admodum est, quòd tenerimus vermiculus durum lignum rodar, terat, edat, digerat, & destruat? paruulus est, tenerimus est, & magna arbor, & durum lignum illi cedit. Sic ergo humilis, & tener Dauid magnam suam virtutem ostendit interficiens ostingentos impetu vno. At quis tenerior Christo, qui mansuetus, vt Agnus ductus est ad victimam obmutescens? quis illo pusillus magis, qui minor est in regno cœlorum? qui se humiliat, vt paruulus, & paruulus verè natus est nobis? Hic vermis, iste vermiculus impetu vno totum orbem strauit? verè Adam maximus; maior illo, qui maior est inter omnes natos mulieru. Hic minimus ille est, cui datum est, regnũ, & cui regni cœlorum, & terræ collata est magnitudo. Et *humillimum* (inquit) *hominu constituit super illum;* illum (inquam) cui Excelsum regnum dederit. Nam illum posuit *excelsum pra regibus terra.* Magnus effectus nimis, quia nimis humiliatus, factus minimus non homo, sed vermis atq; vermiculus.
- 33 Et tu ergò ò homo, fias, si vis maior esse, minor; humiliare, vt exalteris; ad nihilum redigaris, vt ex paruo lapide, fias mós magnus implens omnem terram. Quia mansueti hæreditabunt terram. Lex ligans, atq; coercens stringit hominem, vt non dilatetur & magnificetur; & velit esse maior quàm sit, inflatus, dilatarus. Putat homo se plusquam hominem esse, posse, vide licet, suo arbitrio vivere; nullis legibus esse subiectum, dominum esse sui ipsius, dicens. *Quis est Omnipotens, vt seruiamus illi?* sed quid? Constitue legislatorem super eos, vt *ciant gentes quousam hominis sunt,* lex paruulum facit, subiicit, cõprehendit, & propriæ paruitatis admonet vnumquemq;. Quid igitur superbis? quid magnificaris? quid dilatari? quid iactaris? & supra te ipsum eleuari? Num tu Assuerus es, qui voluit ostendere

magnitudinem atque iactantiam potentie sue? iam in puluerem redactus est, non vltra apparet. vermes hæreditauit; sic & tibi eueniet, & gloriam tuam in puluere reducet mors, *nihil enim præteribit à lege donec omnia fiant.* Fiant, quæ promisit; fiant quæ præ ostendit. Moyses, qui tabulas fregit, homines interfecit, fracta lex, frangit tractores legis. *Nihil præteribit à lege donec omnia fiant.* Nunquid noscis quid sapiens dixerit de ea, quæ obliuata est pacti Dei sui? *Inclinata est ad mortem domus eius, & ad inferos gressus eius; omnes, qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent semitam vitam.* Hæc est concupiscentia, hæc est prudentia carnis, hæc vitalicentiosè transacta, hæc est legis transgressio, quæ pactum Dei sui obliuiscitur, & testimonia eius non exquirunt. Ideò ad mortem inclinatur, ad inferos tendit, in quibus nulla est redemptio, & à quibus nulla est reuersio, vt quis ab vmbra mortis valeat ad lucem vitæ regredi. Sic sic euenit, sic eueniet eis; qui declinant à mandatis Dei. Veniet mors super illos, & maledictio, & æterna damnatio. Quia *nihil præteribit à lege donec omnia fiant,* sicut, quæ lex decernit. Si non facies legem, faciet Deus necesse. Libertati, quæ vis viuere, vt vis, restrictio opponetur, ligatis manibus, & pedibus. Voluptati, cum operam das, apponetur afflictio, & supplicium, nam legationi additur. *Mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium.* Quin & prudentia carnis, quæ vides ea, quæ patēs, & sapientia, quæ placent, respondebunt tenebræ exteriores, vt nihil deleat visum, & pereat desiderium, cuius ardori, ardor tormentorum respondebit. Inclinata est domus eius ad mortem. Non sola concupiscentia morietur, ita vt à morte perpetua depascatur, sed & domus eius tota. Quicquid secũ trahit concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, gutturis appetentia, manu immunditia, pedum incontinentia, brutalis sensuum nimia licentia, mentis ignorantia, ipsiusque voluntatis effrænis, & temeraria petulantia, hæc est domus hominis inobedientis, qui se quitur concupiscentias animæ,

Exod 31
19. 21. 27.

Pro. 2. 11

Matth. 13.

animæ, quæ inclinata est ad mortem. Heus tu, vides inclinatam domum, ruinas minantem, & non fugis, ne opprimaris ab ea? Quid aliud est vita hominis peccatoris, quam domus inclinata? domus cadens? nunc non vides pendentes parietes, iam propè cadentia ligna? Tunc videbis, & flebis quando facta fuerit mina illius magna; sed non erit iam locus penitentiar. Omnes qui ingrediuntur ad eam, non revertentur. Exi ergo magis de domo hac, si illam ingressus es, & vade in domum Domini. Vbi lex Domini custoditur immaculata; ibi laberis cum Angelis, nam Cherubim protegunt arcam, ubi est lex. Angelorum cris cuius, angelorum conuiua: nam & in arca erat manna, panis, videlicet, Angelorum. *Angeli custodient te in omnibus viis tuis*, ne à quoquam offendaris. Nam & in arca erat virga, qua Moyses populum liberauit à persequentibus illum. *Ista quæ est domus Domini, sit & domus tua*, in qua habites omnibus diebus vitæ tuæ. Vade vade in domum tuam, vade in domum Patris, vt videas voluptatem Domini: *nihil enim præteribit à lege donec omnia fiant*, fiat, fiat.

Ergo nos diuinæ legis excellentia, & efficacia si à nobis considerentur attentius, vocant trahuntque ad eam fide suscipiendam, atque obedientia.

Quæ duo propterea à Christo hodie nobis proponuntur, de excellentia eius, quæ later in illius perpetuitate, sic statuerit. *Nobis putare, quoniam veni soluere legem, aut prophetas, non veni soluere, sed adimplere. Amen quippè dico vobis, donec transierint cælum, & terra iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege donec omnia fiant*. De efficacia vero. *Qui ergo soluerit vnum de mandatis istius minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum*.

Salomon hortatione illa sua. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*. Ratione inquit hoc suo proturbio, cur lex Dei debeat obseruari. Terminus quippè illa est definiens quo se quibus vsq; licite possit extendere. Cancelli quidam sunt diuinæ mandata, intra quos conclusi omnes sumus, extra quos egredi non licet. Ideo, qui illa non custodit, præterire dicitur, & transgredi. Sic loquebatur filius sentor. *Numquid mandatum tuum præterisui*. Luc. 11. 29.

Sic Phariseis Christi discipulos suggillantibus quasi traditionum antiquarum transgressores, respondit Dominus. *Quare & Matt. 23. 3. vos transgredimini mandatum Dei*; Antiqui sunt termini illi, quia non nouiter excogitata est lex: quæ decreuerat ante constitutione mundi æternus Deus, & in ipsa constitutione, hominem condens, quasi tabulam in qua eandem exararet, menti illius incidit, inscripsit, infudit, vt sic quam stabilis sit, atq; in æternum mansura omnibus pateat, ne quis audeat, aut putet illam se posse transferre, aut commutare, quemadmodum de Antichristo scribit Daniel. *Putabit, quod possit mutare tempora, & leges*. Propterea ne quis Christi Euangelium, quasi nouum inuentum abieceret, & despiceret, de illo dicit Apostolus. *Quod ante promiserat (nempe Deus) per Prophetas suos in Scripturis sanctis, & Ioannes vidit Angelum volantem per medium cæli habentem Euangelium æternum, vt euangelizaret*.

CONCIO SECUNDA.

ARGUMENTVM.

De excellentia & efficacia legis diuinæ.

MAGNA legis ab omnibus custodienda ista est, atque euidentiissima ratio, quod illa tantæ est firmitatis, atque a deo fixa, & inconcussa, vt cæli potius transeant simul & terra quam illa vacillet, nutet, vllaque ratione muret. Neq; enim *iota vnum* aut vnus apex, mandatum quantumuis minimum præteribit à lege donec omnia fiant. Magna rursus, & quæ multum valeat eiusdem obseruanda legis ratio, est fructus, aut merces inde procedens. *Qui enim illam fecerit, & docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum*.

gelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum. Propter hanc quoque causam à patribus termini isti positi esse dicuntur. Non enim tu tibi legem posuisti, qui te genuit, qui te creavit, is te legibus suis alligavit, ut qui sua virtute vitam dederat, eandem ipse sua lege moderaretur. Atque illi cuius es, non tibi, qui tuus non es, semper viueres. Demum erant lapidei termini illi, ut ne corrumpentur, sed extarent continerent. Non erat frequens admodum, vel visitata scriptura, qua stipularentur contractus, lapidibus ad perpetuam rei memoriam

Gen. 31. 34

utrebantur. Euidens exemplum est de Laban, & Iacob, qui erecto lapide in titulum coaceruatis lapidibus alius tumulum fecerunt, quem aceruum testimonii nuncuparunt, ut veluti testis esset, ne alter alterum prateriens tumulum, inquam offenderet, super quo etiam ad certiorum fœderis locicritatem vnâ comederunt, & forte super eundem, ut sacrificator esset, victimas Iacob

Ios. 22. 10

Deo obtulit. Sic duæ tribus cum dimidia, quæ partem vltra Iordanem fuerant sortitæ, altare struxerunt infinite magnitudinis, ut esset inter eos, & tribus reliquis in testimonium eiusdem omnium religionis, cultusque diuini. Merito ergo, & lex in lapide scripta est, ut quæ in æternum esset mansura, quamque propterea, quasi testimonium à Deo constitutum, transgredi nemo profusus auderet.

4

Vbi mysterium nota, quod præter decem verba, quæ Deus digito suo in tabulis scriptis lapideis, plurima adhuc constituit præcepta, in quibus exrimoniæ erant, atque iudicia: quæ proprie Mosaicæ lex est, quæ ab eodem Deo iussu in volumine fuit exarata.

Deut. 27

Hanc rursus iussit Moyses super lapides scribi. Sed hoc pacto. *Eriges inquit iungentes lapides, & calcæ lauigabis eos, ut possis in ea scribere omnia verba legis huius, Iordane transmissa.* In lapide quidem exposita est lex ista, sed qui iam fuerat igne à duritie semotus, qui redactus in puluerem, qui mistus aqua, in calcem euaserat mollem, qua lapides impoliti possent laeuigari. Videlicet Mosaicam legem in lapidibus impolitis populi illius duræ ceruicis, inscriptam?

quam neque tamen susciperent nisi eos igne minarum, & beneficiorum lacte, omnipotens laeuigasset. Quæ propterea neque diu seruauerunt. Calx nulla soli, pluuia, cæterisque exposita aëris mollescit, & alterationibus facile dissecta est, ut scriptura illa profusus aboleretur, quin & lapides dispersi sunt, ut iam altare non sint, neque populus Dei. Vide ergo legum differentiam. Moralis, quæ & naturalis in lapide solido scripta est digito Dei viui. Cæremonialis, quæ & iudicialis est in lapide dissoluto, & tenero, & hoc hominum cum præcepto, tum artificio. Illa, ut in se durans locata est adhuc in arca fœderis, loco tuto, loco sacro, loco, qui iugiter in protectione Dei cœli commoraretur. Hæc in se ratione sui subiecti facile solubilis, iacet præterea sub diis, ubi intemperies aëris proculdubio, illam sit velociter destructura.

Verum & hac figura forsitan DEVS, quid in terra promissionis Iordane transmissio, nempe in Ecclesia Christi contingere debuisset, voluit declarare. Qui baptismo, cuius origo in Iordane dedicata est, imbuti sunt, iis ablatum est cor lapideum, carneum verò, id est, molle, mite, tractabile datum est, quod se albicare discernitur, simulque cum corde isto nouo datus est nouus spiritus, ignis videlicet emolliens lapidem, & albificans, ut scriptura cum in eo recipi valeat, tum discerni, & legi. Data iam olim sit in terra deserta, in Arabia petrosa, in petra Oreb, ubi dura, aspera, horrida sunt omnia, nil lene, nil mite, nil suauis. At nunc Iordane transmissio in terra præcipua, quam iurauit Dominus daturum se nobis, scribitur lex in tabulis cordis carnalibus, eorum videlicet, qui in carne viucentes non secundum carnem ambulat, sed secundum spiritum. Audiamus de hoc diuinam sollicitationem per Ezechielem Prophetam. *Et dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri: & auferam cor lapideum de carne vestra: & dabo vobis cor carneum: & faciam, ut in præceptis meis ambuletis. & iudicia mea custodiat, & operemini: Et habitabit in terra, quam dedi patribus vestris,*

Ezech. 36

26

vestris. & eritis mihi in populum. & ego ero vobis in Deum. Vide, quæso, Christiane, vnde munus tuum, debitum tuum, quod est legem obseruare, alioqui inter Iudæos annumerandus es.

6 Nec tamen mireris si figura vna eius legis & cellationem notet, & conseruationem, quando eadem ipsa lex, & hinc verè delistat & verè nihilominus inde consistat. Et eadem profus in primis tabulis velut deleta fuit, illas confringente Moyle ad radices montis. Insecundis verò custodita. Et quare deleta in primis? Propterea quod qui primi illam acceperunt, in dispositione Angelorum non custodierunt. Si ergo propter transgressionem fracta; quid aliud nisi illius obseruatio innuitur dum integra seruat? Et qui obseruatores, nisi, qui primis successerint? de quibus audis. *Populus qui creabitur, laudabit Dominum? Quam laudem exprimit Psalmus dicens. Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod didici iudicia iustitie tue.* Et verè in his impletur, quod dicit Dominus. *Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Hæc namque gens illa est magna, de qua Moyle facta est illa promissio. *Faciam te in gentem magnam* Populus enim Christianus & facit, & docet nedum magna illa dilectionis præcepta, verum & vnumquodque de mandatis illis minimis, quæ a Moyle præcipiebantur. Non enim esset Moyses in gente hac magna, nisi ab ea lex eius custodiretur: custoditur autem, quia Princeps huius populi asserit in veritate. *Non veni soluere legem, sed adimplere. Amen dico vobis donec transeat cælum, & terra, iota vnum, aut vnus apex non prateribit à lege, donec omnia fiant.* Vbi duo notat. Primum, quod non adhuc facta sint omnia, quæ mandat lex. Alterum, quod omnia faciendâ sunt. Ad hoc enim venit ipse, vt faceret, quæ sine ipso fieri non poterant. Fecit autem ipse per se quasi caput, sicut oportebat in illo impleti, quæ de illo in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis scripta fuerant. Non secus vt, quæ ab ipso perficiendâ præmonstrata fuerant, ipse impletet perfectissimè. Fecit

nihilominus etiâ per suos, quasi per corpus, quæ per illos faciendâ erant, dū propheticam illam implet pollicitationem. *Faciam, vt in præceptis meis ambuletis. & iudicia mea custodiat, & operemini.* Et obserua quod non præceptorum modò meminit, quæ moralia possent intelligi, verum & iudiciorum, quæ absque dubio ad cæremonialem, proprieque ad Mosaicam legem pertinent. Hæc enim fideles fideliter, atque spiritaliter corde nouo, pleno spiritu nouo perficiunt in Ecclesia Christi, nec cessabitur vnquam. *Donec omnia fiant.*

Huc considerandum venit doctrinale prouerbiu Salomonis. *Quando sederis, vt comedas cum principe, diligenter attende, quæ apposta sunt ante faciem tuam.* Quis princeps nisi Christus? Vide quid comedat, *Ab eis cibis est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me. & posui legem eius in medio cordis mei.* Ergò, qui cum illo comedit, apposta sibi debet attendere, quæ diuina præcepta sunt maximè, lex, atque voluntas eius. Alimentorum huiusmodi, quædam nuda sunt, & aperta, vt Euangelica præcepta; quædam sub cortice velata continentur. Sedulitate hic opus est, vt ne testa contentus nucleum Iudaico more abicias; nam cortex, qui est littera, occidit; nucleus, qui est spiritus, præstat vitam, & victum. Adhære testimoniis Dei in eo, quod æterna sunt; nam vbi corruptibilia sunt, quin & corrupta, vitam tibi incorruptibilem præstare non poterant. Nam *corrupti, in non possidebit.*

Hæc est ratio cur legem debeas obseruare, quia manet in æternum, quia qui se custodiunt, eos manentes facit, æternis que mansionibus dignos. *Beatus vir cuius est in lege Dei voluntas, & in ea meditabitur die, ac nocte: nam erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructu suum dabit in tempore suo, & folium eius nõ defluet, & omnia, quæcunque faciet, semper prosperabuntur.* Non manebit (inquam) duntaxat, vt lignum aridum. Nam ea ratione manebunt & impij aridi, & apti ad comburendum.

Ezech. 36. 27.

7 Prou. 23. 1.

10. 4. 34. Psal. 39. 9.

2. Cor. 3. 6.

1. Cor. 15. 8.

Psal. 1. 1.

dem. Manebit viride cum fructibus & fo-
 lis, cum fructibus iustitie, qua manet in
 seculum seculi: eum ornamentis viri-
 dantium foliorum, quibus & Deo gratus
 sit, & hominibus, & prospera illi omnia in
 terris, & in caelis succedent. *Non sic impij,
 non sic; sed sicut pulvis, quem proicit
 ventus a facie terre.* Minimi sunt veluta-
 tomi, & pulvis, qui solvant mandata et-
 iam minima, nullam in se habentes stabi-
 litatem, propterea quod legis stabilitatem
 deseruerunt. Quos ideo ventus diuino-
 rum iudiciorum disperdet, ita vt etiam a fa-
 cie terrae in corde terrae proniciantur, vt
 non sint super, sed habitent in perpetuum
 inferiores partes terrae. Heu! infelices
 vento agitati, fluctuantes, labentes, ver-
 tiginem patientes, neque requiem vllam
 habentes, aut vnquam habituri. Nam si
 maledictus, qui transfert terminos proxi-
 mi sui, longe magis maledicti, quid decli-
 nant a mandatis Dei. *Qui transfert tran-
 feretur, qui declinat, rectitudinem lin-
 quens cadet.* Ideo non resurgent impij in
 iudicio, sed iacebunt cauta eorum ca-
 dente, quoniam Dominus vias peccato-
 rum disperdet.

Psal. 1.

*Deut. 27.
17.*

Psal. 8. 21.

Psal. 1. 5.

Psal. 45. 9.

SECUNDA PARS.

LEGIS efficaciam sequentia verba de-
 monstrant. *Qui ergo soluerit, &c.* Vbi
 primum aduerte, quod ex excellentia Do-
 minus trahit diuinae legis efficaciam, di-
 cens. *Qui ergo soluerit.* Est enim conse-
 quens, si tanta sit lex, vt ab ea ne minimum
 quidem iota possit incallum praeterire;
 sed vniuersa profusa quae decernit, im-
 plenda sunt ad amissim, vt inde qui vel
 soluerit, vel impleuerit, iustitiam accipi-
 ant mercedis retributionem. Vtrumque
 enim continet lex, & quid facere opus
 sit, & quid aut facienti, aut non facienti
 certo contingat. Ergo, *Qui soluerit mi-
 nimus, Qui impleuerit magnus vocabitur
 in regno caelorum.* Hoc Deus intelligi vo-
 luit, iubens, vt expensis tertio quoque
 anno decimis, in egentium vtilitatem,
 testetur homo se diuino mandato par-
 uisse, & mox roget Deum, vt populo,

veluti in obedientiae quadam merce-
 dem sit propitius, sic dicens. *Obediui vo-
 ci Domini Dei mei, & feci omnia sicut pre-
 cepisti mihi. Respice de sanctorum tuo, &
 de excelsis caelorum habitaculo, & bene-
 dic populo Israel, & Terra, quam dedisti
 nobis.*

*Deut. 26.
14.*

Secundo, videnda est merces ista qua-
 lis illa sit. *Minimus* inquit *vocabitur* sol-
 uens: *Magnus* vero impletus, vterque in
 regno caelorum. Vocari in regno caelorum,
 est vere vocari, ac publice, solemniter que
 vocari. In mundo, vbi *omnis hominum
 dux est, laudatur impius in deserto anima
 sua, & iniquus benedicitur, & sapienti di-
 citur. Quis est hic?* At in regno caelorum
 regnat caelorum author Deus, qui verax
 est, & vniuersae tribuit secundum opera
 sua. Ergo, qui hic in caelo, videlicet, voca-
 tur *minimus*, vere est; qui *magnus*, vere
 magnus. Vteriusque qui *minimus* est, mi-
 nimus declarabitur, proclamabitur, fiet-
 que illius conditio omnibus nota: Quod
 idem magno contingit. Magna virtus
 Ruth in petra deserti, quod est in regione
 Moabitide latere non potuit. Impulit e-
 am spiritus, vt veniret ad montem filiae
 Sion, in regione vbi quasi mons, veritas e-
 mincebat. Hic nota facta est omnibus dili-
 gentibus veritatem: audi Booz virum
 probatum, qui huius mulieris causa inter
 Patres Christi numeratur, dicentem illi.
*Nunciata sunt mihi omnia, quae feceris so-
 crui tuae post mortem viri tui, & quod reli-
 queris parentes tuos & terram, in qua nata
 es. & videris ad populum, quem antea ne-
 sciebas. Reddat tibi Dominus pro opere tuo,
 & plenam mercedem recipias a Domino
 Deo Israel, ad quem venisti, & sub cuius
 confugisti alas.* Et quanta huius magni-
 tudo, quae facta est Mater Christi? an non
 vocatur magna? non illius praedicatur mag-
 nitude in regno caelorum, quando vtrius-
 que testamenti pagina solemniter illam
 celebrat? Vetus quidem. *Dedit illi Domi-
 nus, vt conciperet, & pareret filium, & vo-
 cauerunt nomen eius Obed. Hic est pater I-
 sai, patris Dauid.* At nouum sic. Booz ge-
 nuit Obed ex Ruth; Obed autem genuit
 Iesse; Iesse autem genuit Dauid Regem At
 non

10

*Psal. 111.
Rom 14.
Psal. 103.
Eccles. 11. 29*

Isa. 16. 2.

Ruth 2. 10

Ruth 4. 14

Math. 1. 1

non magna gloria huius puellæ in regno
 cælorum; quando propter ipsam so-
 lemne illud habemus vaticinium. Emit-
 te Agnum Domine dominatorem terræ
 de petra deserti ad montem filia: Sion: De
 petra deserti, quæ erat civitas in regione
 Moab missus est Agnus Dei, quoniam ex
 Ruth natus est Christus princeps regum
 terræ. Missus est autem ad montem filia:
 Sion, tum quia missus est ad populum
 Dei, tum quia denique processit ad Eccle-
 siam suam, quæ certe gloria Ruth non mi-
 nima est. Alluditur verò interim, quod
 qui à petra deserti, vbi data est lex, venit
 ad montem Sion; factor legis à deserto, &
 abscondito loco mittitur ad publicum, &
 frequentissimum. Vbi magnus cognosci-
 tur & vocatur, de quo scriptum est. *Et
 erit in novissimis diebus preparatus mons
 domus Domini in vertice montium, & ele-
 vabitur super omnes colles, & fluent ad
 eum omnes gentes.*

11. Ergo lege mensurantur homines, vt ex
 illa appareat quantus vnusquisque sit,
 quam magnus, quam parvus. Magnus
 (inquam) magnitudine, quæ verè in regno
 cælorum sit magnitudo, quæ est magni-
 tudo virtutis, & veritatis. Lex quasi ho-
 minem cum Deo ligans, qui *magus est*,
 adeò, vt *magnitudinis eius non sit finis*, ipsi
 Deo assimilatur illum, eidem illum co-
 aptat, & configurat, vt maximo con-
 iunctus, parvus esse non possit. *Pater
 meus, quod dedit mihi maius omnibus est.*
 Dicebat Dominus Iesus. At quid est tan-
 ta magnitudinis, quod sit maius omni-
 bus? Id solum protectò quo Deus est,
 qui solus est, sicut bonus, ita & magnus.
 Ergo tam magnum illud, quod Pater filio
 dedit, nihil est aliud, quam diuina sustan-
 tia, quam qui habet, is solus est magnus.
 Sed eius num possunt homines consortes
 fieri, vt illorum quoque fors sit, pars &
 hereditas? Respondeat Petrus magnus
 ille, atque Maximus Pontifex super ma-
 gnâ omnem domum Dei. *Magna, &
 pretiosa (inquit) nobis promissa donavit, vt
 per hac efficiamur diuina consortes natura.*
 Ecce quomodo, & quod dedit nobis ma-
 ius est omnibus. Sic ergo & nos sumus

magnus. Alioqui quonam pacto poterit,
 qui parvus est, magna in se continere? Di-
 cit autem ibi Petrus. *Magna, & pretiosa no-
 bis donavit*, vt per hæc maius illud præ
 omnibus ipsius largitate consequamur. Ne-
 que enim sic suam naturam nobis confert
 Pater, quemadmodum Filio, cui dum illa
 dat, esse dat, vt non nisi per illam sit, &
 Deus sit. At iam existentibus nobis in
 nostra natura, suam communicat, vt qui
 natura sumus homines, dii natura esse nõ
 possimus. Quod perfectò cum non omni-
 bus faciat, distinctio inter illos aliqua,
 præcedat necesse est. Est autem illa, quæ
 quibusdam dona quædam præbet, quorum alij
 expertes sunt. Magna sunt aut dona ista,
 atque pretiosa, vt dignos reddant eos, qui
 bonum illud, quod est maius omnibus,
 consequantur. At magna hæc, pretiosa ista
 quomodo recipiet vas modicum? Qua ra-
 tione vilis erit, qui pretiosa contineat? Vi-
 desne quemadmodum donorum Dei par-
 ticeps, quæ magna sunt, magus est? At
 qui sunt, qui istis à Deo donantur muneri-
 bus? Dominum audiamus. *Qui misit me, Ioh. 8. 29.
 mecum est, & non reliquit me solum, quia
 ego, quæ placita sunt ei, facio semper.* Ab hu-
 mana consuetudine ita loquens non recedit,
 vbi obedientia hominis tener præferen-
 tiam Dei, quæ duo in Christo, obedientia
 videlicet, Filij, Patrisque præsentia sic
 sunt coniuncta, vt altera alteram non præ-
 cedat, nec causet. Docet tamen sic nos, vt
 si velimus Deum esse nobiscum per suam
 præsentiam, & gratiam, nos illi, facientes
 quæ placita sunt ei, adesse per obedien-
 tiam, & subesse debeamus. Ergo obe-
 dientia nos cum Deo coniungens, ma-
 gnos efficit.

12. Quoniam verò Deo obedire, est legem
 illius obseruare, ideo à lege pendet quan-
 titas hominum. Ea enim vel magnos facit,
 vel minimos. Porro vnde exaltatus
 est antiquus populus super cæteras natio-
 nes, vt esset gens magna, nisi ex lege testis
 est Moyses, dicens illi. *Hæc est vestra Dent. 4. 6.
 sapientia, & intellectus coram populis, vt
 audientes vniuersa præcepta hæc, dicant,
 En populus sapiens, & intelligens; Gens
 magna.* Lex itaque ipsa populo collata
 ipsam

16.1.

16.2.

16.3.

16.4.

16.5.

16.6.

16.7.

ipsum magnificat. At rursus si illam ob-
 servarent, maiorem adhuc promittebat
 illis Deus excellentioremque magnitudi-
 nem. Eodem Moyse sic loquente. *Si au-*
Deut. 28. 1. *diaveris vocem Domini Dei tui, ut facias,*
atque custodias omnia mandata eius, faciet
te Dominus Deus tuus excellentiorem cunctis
gentibus, quae verantur in terra. Et qua-
 re populus Christianus, etiam super po-
 pulum illum magnificatus est, nisi pro-
 pter abundantiorum iustitiam, quae lege
 noua iubetur? Nam quod populus
 Christianus maior sit quam antiquus, ex
 Dei promissione Moyse facta perpicuum
 est. Nam Deus destructurus antiquum
Num. 14. 12. *illum Moyse dixit. Te faciam principem*
super gentem magnam et fortiozem, quam
hac est. Quod verò ex lege hoc assequa-
mur, inde planum est, quod lex illa non iu-
Rom. 1. 10. *stificabat; Evangelium autem virtus Dei*
Rom. 1. 17. *est in salutem omni credenti. Est enim lex*
fidei iustificantis, et illud vocat Aposto-
Hebr. 2. 1. *lus. Propterea quoque, ut monet Paulus,*
abundantius oportet observare nos ea, quae
audimus. Et hoc est quod ait Domi-
Matt. 5. 15. *nus: Nisi abundauerit iustitia vestra, plus-*
quam Scribarum, et Pharisaorum, non intra-
bitis in regnum caelorum. Merito ergo Salo-
Prov. 13. 12. *mon: Ingrediatur ad doctrinam cor tuum,*
et aures tuae ad verba scientiae.
 13. At magnitudo Synagoga, quae erat ex
 lege, ex eadem lege ad tantam parvitatem
 deuoluta est, ut verè confiterentur illi:
Dan. 3. 37. *Domine imminuti sumus plusquam omnes*
gentes, sumusque humiles in vniuersa terra
hodie propter peccata nostra. Quo enim
 quis est eminentior, durius, si cadat,
 subit praecipitium. Ergo nos, qui veteres
 illos suppressi sumus, si a tanta celsitudine
 per inobedientiam decidamus, omatum
 erimus minimi, humiles, abiecti. Iuxta
 similitudinem talis, qua Dominus ad se-
 dulitatem praedicandi, & sanctè viuendi
Matt. 5. 13. *prouocabat Apostolos, dicens. Vos estis*
sal terra, quod si sal euauerit, ad nihilum
valet ultra, nisi ut mittatur foras, et con-
culcetur ab hominibus. Naeque in terram,
Luc. 14. 35. *neque in sterquilinum utile erit. Quid*
utilius? quid modicius? certè minimus
iste erit in regno caelorum. Ideò Paulus

monens, ut abundantius illa, quae audi-
 uimus, obseruemus, addit. *Ne forte peref-*
fluamus. Quid autem hoc? Omnes meri-
mur, et quasi aqua dilabimur in terram.
 Aqua sic fluens perit, ut ultra nec appa-
 reat, nec sitaqua; congrua similitudo mor-
 rientis, qui per mortem desinit esse, ut ve-
 rè iam non sit. Ergo qui non obediunt
 Euangelio, ad nihilum deuenient tam-
 quam aqua decurrens, ut minus adhuc
 sint, quam minimos esse.
 Quae Deus veteri populo, si non obe-
 diuisset, minabatur; haec omnia pernicio-
 se magis euenient nobis, si non fuerimus
 obediens, quae illi temporaliter, & ex-
 terius inferebantur cum maiori detrimen-
 to; quia in praesenti, & in aeternitate nos
 oppriment. *Mittet Dominus super te famem*
et esuriam, et in oreptionem in omnia ope-
ra tua, donec coterat te, et perdat velociter,
propter adinventiones pessimas, quibus reli-
quisti me. Intelligis coterat te? Qui contem-
nitur, in puluere reducitur, & perditur, ut
ultra non appareat. & iste non est mini-
mus omnium? cur verò? quia reliquisti
me. Si magnus est, qui maximo adharet,
 qui illum derelinquit, is certè minimus
 est; *Minimus (inquam) in regno caelo-*
rum. Sit magnus inter homines animales,
 qui non praecipit ea, quae sunt spiritus
 Dei, intumescat in crassatus, impinguitus,
 dilatus. Proculdubio ad nihilum dedu-
 ctus est Malignus. Spiritus est, qui ma-
 gnificat, caro non prodest quidquam, ad
 nihilum valet neque in terram, neque in ster-
 quilinum (inquit) utile erit. Sanguisuga,
 quae numquam dicit sufficit, repleatur
 sanguine foetido, ut fiat crassa, illum cogi-
 tur euomere, & ad pristinam deuenire te-
 nuitatem. Illi, qui gloriantur in multi-
 tudine diuitiarum suarum, voluptatum,
 honorum, rerumque transentium, omnia
 cogentur derelinquere. Et mittet illis
 Dominus famem, & esuriam, & attenua-
 buntur, ut minimi sint in regno caelorum.
Cibus, quos comederas, euomes (inquit Sa-
lomon) quinimò quantumcumque talis
homo magnus appareat in terra; minimus
tamen est in regno caelorum. Sic decernit
veritas, sic iudicat, qui habitat in taberna-
culo

Heb. 2. 1.
 2. Reg. 14.
 Psal. 57.
 Deut. 28.
 20.
 1. Corin. 14.
 Luc. 14. 35.
 Prov. 13. 12.
 36.

eulo Domini, quia de illo scriptum est. *Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus: talem arbitratur, minimum, & plusquam minimum, quia nihil reputat illum. O contentio mundanorum! Quis eorum videatur esse maior? Qui fecerit, quod præceptum est; Hic magnus vocabitur in regno caelorum.*

M O R A L E.

15. **S**I talis est lex, si eiusmodi sunt mandata tua, Domine; *utinam dirigantur via mea ad custodiendas iustificationes tuas.*
 Psal. 118. 4. *Tu mandasti mandata tua custodiri nimis, quando iota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Quibus verò mandasti: qui suat, qui illa debeant custodire mandata ista Domini? scimus autem, quoniam, quacumque lex loquitur, in, qui in lege sunt, loquitur. Nos autem si credimus in Dominum nostrum Iesum Christum, in lege fidei iam sumus. Ideò lex nostra, & mandata Dei, quæ nobis custodienda proponuntur, Euangelium sunt, ut obediat Euangelio; qui illa custodit. Quin omnes tenentur ad hæc; non enim latior orbis terræ, quam sit latum mandatum Dei. Non enim latus nimis orbis; at latum mandatum tuum nimis (dicit Propheta) ut omnes omnino completatur. Verumtamen quid mihi de iis, qui foris sunt? Ego sub lege sum, atque in lege. Partes meæ sunt, portio mea est, custodire legem Dei. Hoc exigit à me illius firmitas, illius efficacitas. Nihil prorsus nisi quod verum est, dignum est, quod ametur, quod queratur, quod teneatur. Nam vmbra, quæ parent, & non sunt, possibile non est, ut teneantur, neque quod putatur phantasma esse, aut diligatur à quoquam, aut appetitur. Omnis terra veritatem inuocat. Cælum etiam ipsam benedicit. Quoniam qui verè est siue homo, siue quidquid aliud, cum non nisi veritate verè sit, quod est, quoniam seipsum amat, amat veritatem, & quoniã vnusquisq; ad id, quod perfectius est, aspirat, inde est quod omnes alius quoq; diligunt veritatem; eamq; & spectant, & concupiscunt. Veram quid est veritas? Omnia*

Tom. I. Bellintani.

mandata tua veritas. Nam, & principium verborum tuorum veritas. Quod autem principium verborum Dei? Quando dixit: & facta sunt omnia. Quando verbo Domini cali firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Quando fundauit terram super stabilitatem suam. Vera sunt omnia, quæ creata sunt. Ergò verbo Domini, quod est veritas, omnia verè sunt, & vera sunt, & veritate sunt. Si autem principium boni, quod est esse, à veritate procedit, quid erit perfectio boni, quod est bene esse, & in his maximè, quibus facultas ista est beatè esse? Mandato datū est esse, quia Mandauit & creata sunt. Mandato datur perfectum esse, quoniam qui custodit legem beatus est, & ad perfectum adducit lex, si nō vetus, at noua. Ergò omnia mandata tua veritas. Veritas hæc in præcepto legis, æquitas est, iustitia est, rectitudo est, non declinans ad dexteram, neq; ad sinistram, vniciq; tribuens, quod suum est, & profusus immaculata. Ergo, qui illam sequitur, non errat; qui custodit, bene omnia facit: ut deniq; meritò simus, si iuste viuamus, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei. O homo hanc veritatem si considerares in lege, beatus proculdubio esses: num si homo es si ratione præditus es, si de terra illa es, quæ omnis inuocat veritatem, legem non custodies? Quando monet Salomon. Ne amuleris viros malos, nec desideres esse cum eis, quia rapinas meditantur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur. Num aliud ponit ob oculos mentis nostræ, quam veritatem? quam id quod verè dignum, & iustum est: non præmium pollicetur, non pœnam comminatur: iustitia pulchritudine nos impellit, comminans illius contrarium, nempe quod malum faciant, quod absint à veritate ij, quos malos vocat, & quos prohibet æmulari, abstinere a malis quia mala sunt opera eorum. Sic & alibi breui sententia docet. Errant, qui operantur malum. Hoc; hoc ad arcendum nos à peccatis sat esse deberet. Omnis enim hominis est diligere veritatem, quia omnis terra veritatem inuocat.

M Firmi-

Psal. 118.
160.

Psal. 148. 5.
Psal. 32. 6.

Psal. 103. 5.

Psal. 48. 5.
Prou. 29.

10.

Psal. 118. 86.

Tit. 2. 12.

Prou. 24. 14.

Prou. 14. 22.

16.
Firmitas.

Firmitas autem ex veritate procedit; nam ubi veritas non est, vanitas est, quae nihil infirmius, nihil instabilius, nihil fugacius: nisi forsitan melius dicamus; nihil longius esse ab entitate, ab essentia, ab existentia, ut non opus sit illud transuolare; cum neque pedes habeat, neque alas, neque alterationem, aut motionem, cum haec rerum existentium sint, non vanitatis, quae cum existentia sit vacua, nullum aut accidens admittit, aut dispositionem quamcunque. Quantum ergo quidquam habuerit vanitatis, tantum abest à firmitate: & quanta est veritas quavis in re, tanta ibi firmitas sit necesse est. Quoniam ergo lex lux est veritatis, & mandata illius veritas vere sunt, propterea tanta est firmitatis, ut nihil vel apex, vel minimum iota ab ea pertranseat, donec fiant omnia. Salomon firmitatem cum veritate coniungens hominem ad sapientiam conatur perducere hac tanta pollicitatione. *Ecce descripsi eam tibi tripliciter in cogitationibus & scientia, ut ostenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis: Quod dicit tripliciter, idem est, quod multipliciter. Multipliciter verò eam docuit, ut patet in eius libris, & in hoc ipso, quod est proverborum, ubi documenta, proverbia, similitudines affert & huiusmodi. Ad quid verò docuit? ut ostenderent tibi (inquit) firmitatem, ut gratia posset stabilire cor, ut non per instabilia fluctuares; & quoniam sola est veritas, quae mentem firmat, addit, *Et eloquia veritatis. Simul, videlicet, ostenderent, & firmitatem, & veritatem. Ergo lex sola nos sua veritate saluat, sua firmitate beatos facit.**

17.
Efficacia.

10b. 4. 10.

Verum quare, quae ratione scientia salutem hominibus affert? Christus dum mulieri dicit. *Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi. Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, ostendit scientiam veritatis, affectum excitare. Nam si scires, petisses. Ipsum verò affectum, effectum producere, qui salutem consequetur, sicut evenit huic mulieri, quae tandem petens à Domino aquam vivam salientem in vitam aeternam, salva facta est ex illa hora. Scientia enim ista veritatis, qua salutem*

consequimur, non de rebus terrenis est, non de vanis, non de curiosis, atque superuacaneis. De Deo est, de donis, & gratis Dei. *Si scires donum Dei (inquit) & quis est qui dicit tibi Da mihi bibere. Si cognosceres beneficium, & benefactorem, iam non mundana quereret, non de aqua ista esses sollicita, sed suspiceres ad aeterna, ab eo peteres, qui dataquam vitam, aeternamque salutem. Hac scientia mulier haec donata fuit, qua dixit: Domine, video quia Propheta es tu. Scio, quia Messias venit. Venite, & videre hominem. Nunquid ipse est Christus? Haec est vera Sapientia, sic nosse Deum, ut affectu, & effectu erga illum conuertamur, Qui sic sapiens est, operatur secundum legem Dei. Nam omnis qui audit verba mea (decernit Christus) & facit ea, assimilabitur viro sapienti. Et omnis, qui audit verba mea & non facit ea, similis erit viro stulto. Ita prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Fatuae autem acceptis lampadibus non sumperunt oleum secum, unde eorum lucernae extinguebantur, nec lucebat earum lux coram hominibus, ut earum bona opera viderentur. Ut sapienter dictum sit. Qui cogitat mala facere stultus vocabitur. Sapientia autem ducit hominem per semitas aequitatis, ambulat enim in viis iustitiae.*

Quod mulier rursus exemplo suo nos docet; potu enim aqua viva, quam illi Christus dedit, se se illi declarans, & manifestans praebuit, illic relicta hydria, venit in civitatem praedicans, etiam cum sui dedecore, gloriam Christi. *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quae cumque feci. Haec est sapientia salutaris. Haec (inquam) quae ut nos ad opera provocaret, laudibus se extollens, se sublimiter operantem ostendit, dicens, quod erat cum Deo ab initio cuncta componens. Ex quo etiam sequitur quod cum per eam bona omnia à Creatore proflexerint, qui illi adharet, saluus erit. Quapropter post tantam sui commendationem, hortatur, ut illum audiamus, suscipiamus, custodiamus; certi de hac sua pollicitatione. Qui me invenerit, invenit vitam, & hauriet salutem à Domi-*

à Domino Quidni inueniet vitam, qui
 illam fulcipit, à qua vita procedit, per
 quam Deus dat omnibus inspirationem,
 & vitam? Quidni hauriat salutem à Do-
 mino, qui Sapientiam tenet, cuius spiritus
 super mel dulcis, & illius hereditas, atque
 possessio super mel, & fauum? Cum autem
 ista scientia Dei sit scientia, consequens
 est, ut operetur opera Dei. Sic Christus,
 quia aliquando Iudæos monuit. *Opera-
 mini non cibum, qui perit, sed qui permanet
 in vitam æternam*, de hoc nobis nunc
 præbet exemplum, dicens discipulis suis.
*Meus cibus est, ut faciam voluntatem eius,
 qui misit me, ut perficiam opus eius.* Venerat
 mulier haurire aquam, quod erat opus
 mundi; viuebat luxuriose, quod erat opus
 carnis, adorabat quod nesciebat, igno-
 rans in infidelitate, quod erat opus
 diaboli. Audit tamen sapientiam dicen-
 tem sibi. *Mulier crede mihi*. Hoc est opus
 Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.
 Dixit eadem Sapientia. *Credens ergo mu-
 lier, opus Dei operatur sicut & nos, quo reu-
 cit opus diaboli.* Relicta hydria dicit illis
 hominibus. *Venite, & videte hominem.*
 Ergo misso mundi opere, diuina vacat
 actioni, confitetur peccatum suum. Qui
 dixit mihi omnia quæcunque feci. En
 propter opus Dei, abiectum opus carnis.
 Sic sapientia operans, cum sit scientia
 Dei, Dei perficit opus, quod est salutare,
 salutem impartiens, quæ permanet in vi-
 ta æternâ, & tu ergo fac, si vis saluus esse,
 opus Dei. Nam opus iusti ad vitam.
 18 Vera salus à veritate procedit, æterna
 salus, à firmitate procedit. In lege Dei ve-
 ritas est, & firmitas. Lex ergo, qui sibi ad-
 hærent, eos saluat; qui illam obseruant,
 haurient salutem à Domino. Fac ergo opus
 legis, & saluus eris. O stulti, qui ope-
 rantes iniquitatem saluos se futuros ar-
 bitrantur, qui terræ hærentes, cælum se
 putant conscendere; qui recedentes à
 Deo, se à Deo recipi autumant in æterna
 tabernacula! Cur qui mittuntur in tene-
 bras exteriores, ligantur manibus, & pe-
 dibus, ligatio ista testimonium est, & si-
 gnum quoddam causæ, propter quam il-
 lic mittuntur, quia nec bene operati sunt,

nec ad Deum accesserunt; sed malè ope-
 rantes steterunt à longè. Quid? quid in-
 nuit rursus ista ligatio? mala fuerunt il-
 lorum opera, viam iniquitatis ambula-
 uerunt. Ne igitur putent se posse profeci-
 qui, quod malè vixerunt, ligatas enim ha-
 bent manus, & pedes? Ut sciatur quod desi-
 derium illorū peribit, ut non præterea va-
 leant malè agere, idèò ligantur manibus,
 & pedibus. Adde, quod, & hac ligatione
 significatur finitum esse tempus merendi
 per bona opera salutem æternam. Ergo
 nulla vltèrius spes, ergo in inferno nulla
 est redemptio. Ergo dum tempus habe-
 mus, operemur bonum, ergo dum solutæ
 sunt manus, leuemus illas ad mādāta Dei,
 ad preces Dei. Ergo dum via patet, ambul-
 emus, & curramus viam mandatorū Dei
 (legis veritas ad operandum: legis firmi-
 tas ad firmiter procedendum) iustitiam ope-
 rantes. Non satis est iter capere, non o-
 pus aggeri, nō paulisper conari. De No-
 mi reuerfura ad populum suum de regio-
 ne Moab, vbi decem annis morata fuerat
 scriptum est. *Egressa est itaque de loco per-
 grinationis, cum utraque nuru, & iam in
 via reuertendi posita in terram Iudæ; dixit
 ad eas. Ite in domum matris vestra, & oscu-
 lata est eas; quæ elouata voce flere cœperūt,
 & dicere. Tecum pergemus ad populū tuū.*
 Restitit illa, ostendens commodum nul-
 lum illas non fore inuituras si cum illa per-
 gerent. Sed quid: elouata igitur voce ruf-
 tum flere cœperunt. Orpha (sic vocaba-
 tur vna) osculata est focrum ac reuerfua
 est. Ruth (sic altera) adhæsit focru suæ,
 protestans & ostendens non suum com-
 modum se spectare, sed amans focrum,
 non suum querens emolumentum; illi
 adhæret perseveranter, neque ob vllam
 resistantiam sibi factam ab illa recedit.
 Hæu quoque viam carpunt, incipiunt bonū
 opus & feruentes se in initio demen-
 strant, & reuertuntur tamen! Non sic Ruth
 & propterea digna facta est in qua imple-
 retur efficax i la imprecatio. *Reddat tibi
 Dominus pro opere tuo, & plenam mercedē
 recipias à Domino Deo Israel, ad quem ve-
 nisti, & sub cuius confregisti alas. Qui
 sic perseveranter ad Deum veniunt, sub
 M 2 vmbra*

Psa. III. 10.

Gal. 6. 10.

Ruth 1. 7.

Ruth 2. 12.

22
 umbra alarum eius verè in salutem, & huius vita, & aeternæ protegentur. Mitte excusationes in peccatis, ne culpes infirmâ carnem, fallacias diaboli. Te ipsum acuta: & audi Sapientem. Si dixeris. *Vires non suppetunt. Qui in speculor est cordis, ipse intelligit, & seruatorem anima tua nihil fallit, reddetq. homini iuxta opera sua.* Seruator tuus est Deus. Ipse liberator, atque saluator, nouit ipse vires nostras, & imperfectum nostrum vident oculi eius. Quod potes petir; & quod non potes, præbet, & sic saluaris in Domino. Ergo quocumque potest facere manus tua, instanter operare, *vt Spiritus saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

Prou. 24. 12

Dan. 6. 27

Eccles. 9. 10

1 Cor. 5. 5

FERIA QUINTA
 DOMINICÆ PRIMÆ.

ARGVMENTVM.

Nisi abundauerit iustitia vestra, Matth. 5. In prima parte ostenditur, sinem legis Christi esse reddere hominẽ perfectissimum, idè ab ipso appetenda esse remedia, quibus talis perfectio acquiritur. De ira agitur, & ostenditur quàm magnum malum. In secunda parte adhibet remediũ contra ipsam.

1.

VENIO ad vos hoc mane cū salutatione Principis Apostolorum, qui fidelibus scribens, sic illos salutat. *Gratia vobis & pax multiplicetur* Hæc enim duo sunt, quæ hominem decent maximè, gratia Dei, & pax hominis: vt sit carus Deo, & hominibus, amans Dei, & amatus à Deo, amans hominum & ab eisdem hominibus verè dilectus. Hoc bonum merito cupiunt Apostoli fidelibus esse concessum. Idè consueuerunt huiusmodi vti salutatione, dum illis scriberent. Sic Ioannes. Ioannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia. *Gratia vobis, & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est,*

1 Pet. 1. 2.

Apoc. 1. 4.

Ita Paulus suos solitus erat salutare. Sic ad Colossenses: *Gratia vobis, & pax à Deo nostro* Sic ad Philippenses, sic & ad Ephesios. At Petrus hoc tantum bonum nobis exoptat cum abundantia donari. *Gratia vobis, & pax multiplicetur.* Nam & Paulus charitatem cupit abundanter illis erogari. *Et hoc ero inquit vt charitas vestra magis, ac magis abundet.* Hanc doctrinam didicerant à magistro, qui Euangelium prædicans dicebat. *Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarũ, & Pharisæorum.* Quam ideo vt discamus, & nos illius verba diligenter audiamus, & examinemus.

Phil. 1. 11

Vbi duo nobis proponuntur. Primum est regula generalis, de abundantia iustitiæ in communi. Dum dicitur: *Nisi abundauerit iustitia vestra, &c.* Secundum est regula specialis de proximi dilectione, cui & alia postmodũ subiiciuntur, vt sequentibus postea diebus audiemus. De qua speciali regula dicit Dominus: *Audistis quia dictum est antiquis, Non occides, qui autem occiderit, reuertit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.*

Circa regulam decretumque generale, quator attende, & primum quod hanc doctrinam facit sequi ex præcedenti, in qua fecerat mentionem de varietate mandatorum, in quibus sunt minimæ, maxima & mediocria. Dixit enim ibi. *Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis.* Ex quibus verbis innuitur & maxima dari. Ita quod dicens: *Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur,* intelligi voluit. Qui fecerit maxima mandata, & eadem alios facere docuerit, hic erit magnus. Minima ergo pertinebant ad legem veterem, magna ad nouam. Ne igitur putaret iam satis esse præcepta illa seruari, addit. *Dico enim vobis, nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.*

Matth. 5. 19

Secundò. Attende, quod Deus vult omnium creaturarũ perfectionẽ. Vnde scriptura. *Igitur perfecti sunt cæli, & terra; perfecti (inquam) quia formis suis propriis vnumquodq. statuerat, dans esse proprium, & natu-*

Genes. 2. 1.